

ELENA
FERRANTE

Prietena mea
genială

Copilăria
Adolescența

roman

Traducere din limba italiană de
Cerasela Barbone

3
TREI

DOMNUL:

Doar liber tu și-aici te-arată;
Celor ca tine ură nu le port.
Din spiritele de tăgadă
Cel mai ușor pe hâtru îl suport.
Slăbește lesne-a omului activitate,
Curând el vrea repaus absolut;
De-aceea soț să-i dau îmi e plăcut,
Ca, diavol, să ațâțe-n creativitate.

J.W. Goethe, *Faust*.¹

1. Johann Wolfgang Goethe, *Faust. O tragedie*, traducere de Mihail Nemeș, Editura Paralela 45, Pitești, 2005 (n.tr.).

INDICE PERSONAJE

Familia Cerullo (familia cârpaciului):

Fernando Cerullo, cizmar.

Nunzia Cerullo, mama Lilei.

Raffaella Cerullo, toți îi spun *Lina*, *Lila* e doar pentru Elena.

Rino Cerullo, fratele mai mare al Lilei, cârpaci și el.

Rino se va numi și unul dintre fiii Lilei.

Alți copii.

Familia Greco (familia portarului):

Elena Greco, zisă *Lenuccia* sau *Lenù*. Prima născută, după ea vin

Peppe, *Gianni* și *Elisa*.

Tatăl este portar la primărie.

Mama, casnică.

Familia Carracci (familia lui don Achille):

Don Achille Carracci, căpcaunul din povești.

Maria Carracci, soția lui don Achille.

Stefano Carracci, fiul lui don Achille, mezelar la mezelăria familiei.

Pinuccia și *Alfonso Carracci*, ceilalți doi fii ai lui don Achille.

Familia Peluso (familia tâmplarului):

Alfredo Peluso, tâmplar.

Giuseppina Peluso, soția lui Alfredo.

Pasquale Peluso, fiul cel mare al lui Alfredo și al Giuseppinei, zidar.

Carmela Peluso, care vrea să i se spună și *Carmen*, sora lui Pasquale, vânzătoare la mercerie.

Alți copii.

Familia Cappuccio (familia văduvei nebune):

Melina, o rudă a familiei Lilei, văduvă nebuună.

Soțul Melinei, care descărca lăzi în piața de fructe și legume.

Ada Cappuccio, fiica Melinei.

Antonio Cappuccio, fratele ei, mecanic.

Alți copii.

Familia Sarratore (familia feroviarului-poet):

Donato Sarratore, controlor.

Lidia Sarratore, soția lui Donato.

Nino Sarratore, cel mai mare dintre cei cinci fii ai lui Donato și ai Lidiei.

Marisa Sarratore, fiica lui Donato și a Lidiei.

Pino, Clelia și Ciro Sarratore, fiii mai mici ai lui Donato și ai Lidiei.

Familia Scanno (familia vânzătorului de fructe):

Nicola Scanno, vânzător de fructe.

Assunta Scanno, soția lui Nicola.

Enzo Scanno, fiul lui Nicola și al Assuntei, și el vânzător de fructe.

Alți copii.

Familia Solara (familia proprietarului de cafea cu același nume):

Silvio Solara, patronul cafelei.

Manuela Solara, soția lui Silvio.

Marcello și Michele Solara, fiii lui Silvio și ai Manuelei.

Familia Spagnuolo (familia cofetarului):

Domnul Spagnuolo, cofetarul cafelei Solara.

Rosa Spagnuolo, soția cofetarului.

Gigliola Spagnuolo, fata cofetarului.

Alți copii.

Gino, fiul farmacistului.

Profesorii:

Ferraro, învățător și bibliotecar.

Oliviero, învățătoare.

Gerace, profesor de gimnaziu.

Galiani, profesoară de liceu.

Nella Incardo, verișoara din Ischia a învățătoarei Oliviero.

Prolog

Ș T E R G E R E A U R M E L O R

Azi-dimineață m-a sunat Rino, am crezut că vrea din nou bani și m-am pregătit să-l refuz. Dar motivul telefonului era cu totul altul: mama lui era de negăsit.

— De când?

— De două săptămâni.

— Și abia acum îmi telefonezi?

Probabil că tonul i s-a părut ostil, deși nu eram nici furioasă, nici indignată, era în el doar o urmă de sarcasm. A încercat să protesteze, dar a făcut-o confuz, stânjenit, când în dialect, când în italiană. A zis că era convins că mama lui se plimba prin Napoli, ca de obicei.

— Chiar și noaptea?

— Știi cum e.

— Știu, dar ți se par normale două săptămâni de absență?

— Da. Tu n-ai văzut-o de mult, e mai rău: nu-i e somn niciodată, vine, pleacă, face ce vrea.

Oricum, în cele din urmă, se îngrijorase. Întrebase pe toată lumea, făcuse turul spitalelor, se dusese chiar și la poliție. Nimic, mama lui nu era nicăieri. Ce fiu bun: un bărbat voinic, spre patruzeci de ani, care n-a muncit niciodată în viața lui, ci a făcut doar trafic și risipă. Mi-am imaginat cu câtă grijă o căutase. Cu niciuna. N-avea creier și se iubea numai pe sine.

— Nu-i cumva la tine? m-a întrebat pe neașteptate.

Mama? Aici, la Torino? Cunoștea bine situația și vorbea doar ca să vorbească. El, da, era un mare călător, venise la mine acasă de cel puțin zece ori fără să fie invitat. Mama lui, pe care, în schimb, aș fi primit-o bucuroasă, nu plecase niciodată din Napoli în toată viața ei. I-am răspuns:

— Nu, nu e la mine.

— Ești sigură?

— Rino, te rog; ți-am spus că nu e.

— Și atunci unde s-a dus?

A început să plângă și l-am lăsat să-și manifeste disperarea, hohote care debutau prefăcute și continuau autentice. Când a terminat, i-am spus:

— Te rog, măcar de data asta comportă-te cum ar vrea ea: n-o căuta.

— Dar ce spui acolo?

— Spun ce-am spus. E inutil. Învață să trăiești singur și nu mă mai căuta nici pe mine.

Am închis.

2 .

Mama lui Rino se numește Raffaella Cerullo, dar toți i-au spus întotdeauna Lina. Eu nu, n-am folosit niciodată nici primul, nici al doilea nume. De mai bine de șaiszeci de ani pentru mine e Lila. Dacă i-aș spune Lina sau Raffaella, așa, dintr-odată, ar crede că prietenia noastră s-a terminat.

Sunt cel puțin trei decenii de când îmi spune că vrea să dispară fără să lase nicio urmă și numai eu știu bine ce vrea să spună. N-a avut niciodată în minte vreo fugă, vreo schimbare de identitate, vreun vis să-și refacă viața în altă parte. Și nu s-a gândit niciodată la sinucidere, dezgustată de ideea că Rino va avea de-a face cu corpul ei și va fi obligat să se ocupe de asta. Scopul ei a fost mereu altul: își dorea să se volatilizeze; își dorea toate celulele dispersate; din ea nu trebuia să se mai găsească nimic. Și pentru că o cunosc bine, sau cel puțin cred că o cunosc, pun pariu că a găsit modalitatea de a nu lăsa în această lume nici măcar un fir de păr, nicăieri.

Zilele au trecut. Am verificat poșta electronică, m-am uitat în cutia poștală, dar fără speranță. Eu i-am scris foarte des ei, ea nu mi-a răspuns aproape niciodată: acesta a fost mereu obiceiul. Prefera telefonul sau pălăvrăgitul din nopțile lungi când mă duceam la Napoli.

Am deschis sertarele, cutiile din metal în care păstram tot felul de lucruri. Puține. Am aruncat multe chestii, în special pe cele care o priveau, iar ea știe asta. Am descoperit că n-am nimic de-al ei, o imagine, un bilețel, un cadouș. Am fost eu însămi uimită. Era posibil ca în toți acești ani să nu-mi fi lăsat nimic de-al ei sau, mai rău, eu să nu fi vrut să păstrez ceva de-al ei? Era posibil.

L-am sunat eu pe Rino de data asta, am făcut-o fără niciun chef. Nu răspundea nici pe fix, nici pe mobil. M-a sunat pe seară, după placul lui. Cu vocea pe care-o avea încerca să-mi trezească un sentiment de milă.

— Am văzut că ai sunat. Ai vești?

— Nu. Dar tu?

— Niciuna.

A vorbit dezlânat. Voia să meargă la televiziune, la emisiunea care se ocupă cu persoanele dispărute, să facă un apel, să-i ceară iertare mamei lui pentru tot, s-o implore să se întoarcă.

Am ascultat răbdătoare, apoi l-am întrebat:

— Te-ai uitat în dulapul ei?

— Ca să ce?

Bineînțeles că nu-i venise în minte lucrul cel mai evident.

— Du-te să te uiți.

S-a dus și și-a dat seama că nu mai era nimic acolo, nici măcar o haină de-a mamei lui, nici de vară, nici de iarnă, doar umerășe vechi. L-am trimis să scoțească prin casă. Dispăruseră

pantofii. Dispăruseră puținele cărți. Dispăruseră toate fotografiile. Dispăruseră toate filmele foto. Dispăruse computerul ei, și vechile dischete care se foloseau odată, totul, orice lucru al experienței sale de vrăjitoare electronică care începuse să se descurce cu calculatoarele deja spre sfârșitul anilor șaiszeci, pe vremea cartelor perforate. Rino era uluit. I-am spus:

— Nu te grăbi, dar pe urmă sună-mă și spune-mi dacă ai găsit chiar și numai un ac cu gămălie care-i aparține.

M-a sunat a doua zi. Era foarte agitat.

— Nu e nimic.

— Nimic, nimic?

— Nu. S-a decupat din toate fotografiile în care apăream împreună, și din cele de când eram mic.

— Ai căutat bine?

— Peste tot.

— Și în pivniță?

— Ți-am zis peste tot. A dispărut până și cutia cu acte: ce știi eu, vechi certificate de naștere, contracte de telefonie, chitanțe. Ce înseamnă? A furat cineva tot? Ce caută? Ce vor de la mama și de la mine?

L-am încurajat, i-am spus să stea liniștit. Era improbabil ca cineva să vrea ceva, mai ales de la el.

— Pot să vin să stau o vreme la tine?

— Nu.

— Te rog, nu pot să dorm.

— Descurcă-te, Rino, nu știu ce să fac în legătură cu asta. Am închis și, când a sunat din nou, n-am răspuns. M-am așezat la birou.

Lila, ca de obicei, vrea să exagereze, m-am gândit.

Exacerba peste măsură conceptul de urmă. Nu voia doar să dispară ea, acum, la șaiszeci și șase de ani, ci și să șteargă toată viața pe care o lăsase în spate.

M-am simțit dintr-odată foarte furioasă.

Să vedem cine izbutește de data asta, mi-am zis. Am deschis computerul și am început să scriu fiecare detaliu al poveștii noastre, tot ce mi-am amintit.

Copilăria

POVESTEA LUI
DON ACHILLE

ELENA
FERRANTE

Povestea noului
nume

Tineretea

roman

Traducere din limba italiană de
Cerasela Barbone

TREI

INDICELE PERSONAJELOR ȘI REFERIRI LA ÎNTÂMPLĂRILE DIN PRIMUL VOLUM

Familia Cerullo (familia cârpaciului):

Fernando Cerullo, cizmar, tatăl Lilei. Nu și-a mai trimis fiica la școală după clasele primare.

Nunzia Cerullo, mama Lilei. Apropiată de fiică, nu are suficientă autoritate s-o susțină împotriva tatălui.

Raffaella Cerullo, zisă Lina sau Lila. S-a născut în august 1944. Are șazeci și șase de ani când dispare din Napoli fără să lase nicio urmă. Elevă strălucită, scrie la zece ani o poveste intitulată *La fata blu*¹. Abandonează școala după certificatul de absolvire a școlii elementare și învață meseria de cârpaci.

Rino Cerullo, fratele mai mare al Lilei, cârpaci și el. Împreună cu tatăl lui, Fernando, și grație Lilei și banilor lui Stefano Carracci, înființează fabrica de încălțăminte Cerullo. Se logodește cu sora lui Stefano, Pinuccia Carracci. Primul fiu al Lilei poartă numele lui, adică Rino.

Alți copii.

Familia Greco (familia portarului):

Elena Greco, zisă Lenuccia sau Lenù. Născută în august 1944, e autoarea lungii povești pe care o citim. Elena începe s-o scrie în momentul în care află că prietena ei din copilărie, Lina Cerullo, căreia numai ea îi spune Lila, a dispărut. După clasele primare, Elena își continuă studiile cu succes. Se îndrăgostește încă din copilărie de Nino Sarratore, dar își cultivă iubirea în secret.

Peppe, Gianni și Elisa, frații mai mici ai Elenei.

1. *Zâna albastră* (it.) (n.tr.).

Tatăl, portar la primărie.

Mama, casnică. Mersul ei șchiopătat o obsedează pe Elena.

Familia Carracci (familia lui don Achille):

Don Achille Carracci, căpcăunul din povești, activ pe bursa neagră, cămătar. A fost ucis.

Maria Carracci, soția lui don Achille, mama lui Stefano, a Pinucciei și a lui Alfonso. Lucrează în mezelăria familiei.

Stefano Carracci, fiul defunctului don Achille, soțul Lilei. Administrează averea strânsă de tatăl lui și e proprietar, împreună cu sora lui, Pinuccia, Alfonso și mama lui, Maria, al unei rentabile mezelării.

Pinuccia, fiica lui don Achille. Lucrează în mezelărie. Se logodește cu fratele Lilei, Rino.

Alfonso, fiul lui don Achille. E colegul de bancă al Elenei. E logodit cu Marisa Sarratore.

Familia Peluso (familia tâmplarului):

Alfredo Peluso, tâmplar. Comunist. Acuzat că l-a omorât pe don Achille, a fost condamnat și e la închisoare.

Giuseppina Peluso, soția lui Alfredo. Muncitoare la fabrica de tutun, e devotată copiilor și soțului deținut.

Pasquale Peluso, fiul cel mare al lui Alfredo și al Giuseppinei, zidar, militant, comunist. A fost primul care a observat frumusețea Lilei și care i-a declarat că o iubește. Îi urăște pe frații Solara. E logodit cu Ada Cappuccio.

Carmela Peluso, vrea să i se spună și *Carmen*. Sora lui Pasquale, e vânzătoare la mercerie, dar este angajată imediat de Lila la mezelăria nouă a lui Stefano. E logodită cu Enzo Scanno.

Alți copii.

Familia Cappuccio (familia văduvei nebune):

Melina, o rudă a Nunziei Cerullo, văduvă. Spală scările blocurilor din vechiul cartier. A fost amanta lui Donato Sarratore, tatăl lui Nino. Familia Sarratore a părăsit cartierul tocmai din cauza acelei relații, iar Melina aproape că și-a pierdut mințile.

Soțul Melinei, descărca lăzi în piața de fructe și legume și a murit în împrejurări neclare.

Ada Cappuccio, fiica Melinei. De mică și-a ajutat mama la spălatul scărilor. Grație Lilei, va fi angajată ca vânzătoare în mezelăria din vechiul cartier. E logodită cu Pasquale Peluso.

Antonio Cappuccio, fratele ei, mecanic. E logodit cu Elena și e foarte gelos pe Nino Sarratore.

Alți copii.

Familia Sarratore (familia feroviarului-poet):

Donato Sarratore, feroviar, poet, jurnalist. Mare crai, a fost amantul Melinei Cappuccio. Când Elena merge în vacanță la Ischia și e oaspete în aceeași casă în care locuiește temporar familia Sarratore, e obligată să părăsească în grabă insula ca să scape de hărțuirile sexuale ale lui Donato.

Lidia Sarratore, soția lui Donato.

Nino Sarratore, cel mai mare dintre cei cinci fii ai lui Donato și ai Lidiei. Își detestă tatăl. E un elev strălucit.

Marisa Sarratore, sora lui Nino. Studiază fără mari rezultate ca să devină secretară de firmă. E logodită cu Alfonso Carracci.

Pino, Clelia și Ciro Sarratore, fiii mai mici ai lui Donato și ai Lidiei.

Familia Scanno (familia vânzătorului de fructe):

Nicola Scanno, vânzător de fructe.

Assunta Scanno, soția lui Nicola.

Enzo Scanno, fiul lui Nicola și al Assuntei, și el vânzător de fructe. Lila îl simpatizează încă din copilărie. Legătura lor s-a

creat când Enzo, în timpul unei competiții școlare, a demonstrat o neașteptată pricepere la matematică. Enzo e logodit cu Carmen Peluso.

Alți copii.

Familia Solara (familia proprietarului de cafea cu același nume):

Silvio Solara, patronul cafenelei, monarhisto-fascist, camorist implicat în negoșul ilegal din cartier. A fost împotriva apariției fabricii de încălțăminte Cerullo.

Manuela Solara, soșia lui Silvio, cămătăreasă: în cartier e foarte temut registrul ei roșu.

Marcello și *Michele Solara*, fiii lui Silvio și ai Manuelei. Fanfaroni, aroganți, sunt totuși iubiți de fetele din cartier, cu excepția, evident, a Lilei. *Marcello* se îndrăgostește de Lila, dar ea îl respinge. *Michele*, pușin mai tânăr decât *Marcello*, e mai rece, mai inteligent, mai violent. E logodit cu *Gigliola*, fata cofetarului.

Familia Spagnuolo (familia cofetarului):

Domnul Spagnuolo, cofetarul cafenelei Solara.

Rosa Spagnuolo, soșia cofetarului.

Gigliola Spagnuolo, fata cofetarului, logodită cu *Michele Solara*.

Alți copii.

Familia Airola:

Airola, profesor de literatură greacă.

Adele, soșia lui.

Mariarosa Airola, fiica cea mare, profesoară de istoria artei la Milano.

Pietro Airola, student.

Profesorii:

Ferraro, învățător și bibliotecar. Învățătorul le-a premiat, de când erau mici, atât pe Lila, cât și pe Elena, pentru sârguința lor de cititoare.

Oliviero, învățătoare. A fost prima care și-a dat seama de potențialul Lilei și al Elenei. Lila a scris la zece ani o povestioară intitulată *La fata blu*. Povestea i-a plăcut mult Elenei, care i-a dat-o lui Oliviero s-o citească. Dar învățătoarea, enervată pentru că părinții Lilei au decis să nu-și mai lase fiica să-și continue studiile, nu s-a pronunțat niciodată în legătură cu povestea aceea. Dimpotrivă, a încetat să se ocupe de Lila și s-a concentrat numai pe reușita Elenei.

Gerace, profesor de gimnaziu.

Galiani, profesoară de liceu. E o profesoară foarte cultă, comunistă. Este imediat fermecată de inteligența Elenei. Îi împrumută cărți, o protejează în conflictul cu profesorul de religie.

Alte personaje:

Gino, fiul farmacistului. Este primul logodnic al Elenei.

Nella Incardo, verișoara învățătoarei Oliviero. Locuiește la Barano, Ischia, și a găzduit-o pe Elena într-o vacanță la mare.

Armando, student la Medicină, fiul profesoarei Galiani.

Nadia, studentă, fiica profesoarei Galiani.

Bruno Soccavo, prietenul lui Nino Sarratore și fiul unui industriaș bogat din San Giovanni a Teduccio.

Franco Mari, student.

Tineretea

În primăvara anului 1966, Lila, într-o stare de mare agitație, mi-a încredințat o cutie de metal care conținea opt caiete. A spus că nu le mai putea ține în casă, se temea că soțul o să i le citească. Am luat cutia fără prea multe comentarii, cu excepția câtorva aluzii ironice la prea multa sfoară cu care o legase strâns. În perioada aceea, relația dintre noi era foarte proastă, dar părea că numai eu o consideram așa. Ea, în rarele dăți când ne vedeam, nu manifesta nicio stânjenală, era afectuoasă, nu i se întâmpla niciodată să-i scape un cuvânt ostil.

Când mi-a cerut să jur că nu voi deschide cutia din niciun motiv, am jurat. Dar cum m-am urcat în tren am desfăcut sfoara, am scos caietele și am început să citesc. Nu era un jurnal, chiar dacă apăreau acolo întâmplări detaliate ale vieții ei, începând cu sfârșitul claselor primare. Părea mai curând dovada unei îndârjite autodiscipline de a scrie. Erau multe descrieri: o ramură de copac, lacurile, o piatră, o frunză cu nervurile albe, oalele din casă, diferitele piese ale mașinii de cafea, vasul cu jăratic, cărbunile și mangelul, o hartă amănunțită a curții, șoseaua, scheletul de fier ruginit de dincolo de lacuri, părculețul și biserica, tăierea vegetației din spatele căii ferate, blocurile noi, casa părinților, uneltele folosite de tatăl și fratele ei ca să repare încălțăminte, gesturile lor când munceau, culorile mai ales, culorile fiecărui lucru în diferite momente ale zilei. Dar nu erau doar pagini descriptive. Apăreau cuvinte izolate în dialect și în italiană, uneori cuprinse într-un cerc, fără comentarii. Și exerciții de traducere în latină și în greacă. Și pasaje întregi în engleză despre prăvăliile din cartier, despre mărfuri, despre căruța plină ochi cu fructe și legume pe care Enzo Scanno o muta de pe o stradă pe alta în fiecare zi, ținând măgarul de căpăstru. Și multe considerații despre cărțile pe care le citea, despre filmele

pe care le vedea în sala preotului. Și multe dintre ideile pe care le susținuse în discuțiile cu Pasquale, în pălăvrăgelile noastre. Bineînțeles, desfășurarea nu avea continuitate, dar fiecare lucru ferecat de Lila în scris căpăta o relevanță, astfel că nici în paginile scrise când avea unsprezece sau doisprezece ani n-am găsit niciun rând care să sune infantil.

De obicei, frazele erau de o precizie extremă, punctuația foarte îngrijită, caligrafia elegantă ca aceea pe care ne-o predase învățătoarea Oliviero. Dar uneori Lila, ca și cum un drog i-ar fi inundat venele, părea că nu face față ordinii pe care și-o impusesese. Atunci totul devenea obositor, frazele căpătau un ritm foarte agitat, punctuația dispărea. În general, în scurt timp își regăsea un ritm relaxat, clar. Dar se putea întâmpla și să se întrerupă brusc și să umple restul paginii cu desene de copaci răsuciiți, munți gheboși și fumegânzi, chipuri amenințătoare. Pe mine m-au fascinat atât ordinea, cât și dezordinea și, cu cât am citit mai mult, cu atât m-am simțit mai înșelată. Cât exercițiu era în spatele scrisorii pe care mi-o trimisese la Ischia cu ani în urmă: de aceea era atât de bine scrisă. Am pus la loc totul în cutie, promițându-mi din nou să nu-mi mai bag nasul.

Dar am cedat repede, caietele emanau forța de seducție pe care Lila o răspândea în jur încă de mică. Vorbise despre cartier, rude, frații Solara, Stefano, fiecare persoană sau lucru cu o precizie nemiloasă. Ce să spun despre libertatea pe care și-o luase cu mine? Cu ce spuneam, cu ce gândeam, cu persoanele pe care le iubeam, chiar cu aspectul meu fizic. Fixase momente decisive pentru ea fără să-i pese de nimic și de nimeni. Iată foarte clară plăcerea pe care o simțise când, la zece ani, scrisese povestioara aceea a ei, *La fata blu*. Iată cu tot atâta claritate cât suferise pentru că învățătoarea noastră Oliviero nu binevoise să spună un singur cuvânt despre povestea aceea, ba dimpotrivă, o ignorase. Iată suferința și furia pentru că eu mersesem la școala medie fără să-mi pese de ea, abandonând-o. Iată entuziasmul cu

care învățase să fie cizmăreasă și sentimentul de revanșă care o incitase să creeze pantofi noi și plăcerea de a realiza prima pereche de încălțăminte împreună cu fratele ei, Rino. Iată durerea din momentul în care Fernando, tatăl ei, spusese că pantofii nu erau bine făcuți. Erau de toate în paginile acelea, dar în special ura față de frații Solara, determinarea teribilă cu care respinsese iubirea celui mai mare dintre ei, Marcello, și momentul în care hotărâse să se logodească în schimb cu blândul Stefano Carracci, mezelarul, care din dragoste voise să cumpere prima pereche de pantofi realizată de ea, jurând că o va păstra pentru totdeauna. Ah, momentul frumos când, la cincisprezece ani, se simțise o domniță bogată și elegantă, la brațul logodnicului care, numai pentru că o iubea, investise mulți bani în fabrica de încălțăminte a tatălui și fratelui ei, fabrica de încălțăminte Cerullo. Și câtă satisfacție simțise: pantofii imaginați de ea în mare parte realizați, o casă în noul cartier, căsătoria la șaisprezece ani. Și ce somptuoasă petrecere de nuntă urmasă, cât se simțise de fericită. Apoi Marcello Solara, împreună cu fratele lui, Michele, apăruse în toiul petrecerii încălțat chiar cu pantofii la care soțul ei spusese că ține mult. Soțul ei. Cu ce fel de bărbat se căsătorise? Acum, când totul se terminase, o să-și smulgă fața prefăcută arătându-i-o pe cea oribil de adevărată? Întrebări, și faptele fără spoielile sărăciei noastre. M-am dedicat mult acelor pagini, zile și săptămâni la rând. Le-am studiat, am ajuns să învăț pe dinafară fragmentele care-mi plăceau, pe cele care mă entuziasmau, pe cele care mă hipnotizau, pe cele care mă umileau. În spatele firescului lor era cu siguranță un artificiu, dar n-am știut să descopăr care.

În cele din urmă, într-o seară de noiembrie, exasperată, am ieșit luând după mine cutia. Nu mai rezistam s-o simt pe Lila copleșindu-mă chiar și acum, când eram foarte respectată, chiar și acum, când aveam o viață în afara orașului Napoli. M-am oprit pe podul Solferino să privesc luminile filtrate de o

pâclă geroasă. Am așezat cutia pe parapet, am împins-o ușor, puțin câte puțin, până când a căzut în râu, de parcă era ea, Lila în persoană, căzând, cu gândurile ei, cuvintele, răutatea cu care reacționa la violență cu violență, modul ei de a pune stăpânire pe mine cum făcea cu orice persoană sau lucru, sau eveniment, sau învățătură cu care abia intra în contact: cărțile și pantofii, blândețea și violența, căsătoria și noaptea nunții, întoarcerea în cartier în noul rol de doamna Raffaella Carracci.

2 .

Nu-mi venea să cred că Stefano, atât de amabil, atât de îndrăgostit, îi dăruise lui Marcello Solara semnul Lilei fetiță, amprenta efortului ei asupra pantofilor pe care ea îi născocise.

Am uitat de Alfonso și de Marisa care, așezați la masă, vorbeau între ei cu ochi scânteietori. N-am mai fost atentă la râsetele mamei mele bete. Au pălit muzica, vocea cântărețului, perechile care dansau, Antonio care ieșise pe terasă și, copleșit de gelozie, stătea dincolo de ușa vitrată privind orașul violaceu, marea. S-a estompat chiar și imaginea lui Nino care tocmai părăsise sala ca un arhanghel fără vestitori. Acum o vedeam doar pe Lila care vorbea surescită la urechea lui Stefano, ea foarte palidă în rochia de mireasă, el fără să zâmbească. Stânjeneala i se întindea de la frunte până la ochi ca o mască albicioasă de carnaval pe chipul aprins. Ce se întâmpla, ce s-ar fi întâmplat? Prietena mea își trăgea soțul de braț cu ambele mâini. Trăgea cu toată puterea și eu, care o cunoșteam bine, simțeam că, dacă ar fi putut, i l-ar fi smuls și ar fi traversat sala ținându-l deasupra capului. Sângele ar fi picurat continuu pe trenă și s-ar fi folosit de braț ca de o măciucă sau o falcă pentru a-i sparge fața lui Marcello cu o lovitură trasă bine. Ah, da, ar fi făcut-o, iar la gândul ăsta inima îmi bătea furioasă și gâtul mi se usca. Apoi

le-ar fi scos ochii celor doi bărbați, le-ar fi smuls carnea de pe oasele feței, i-ar fi mușcat. Da, da, am simțit că voiam, voiam să se întâmple asta. Sfârșitul iubirii și al acelei petreceri insuportabile, fără îmbrățișări într-un pat din Amalfi. Să desființăm pe dată toate lucrurile și oamenii din cartier, să facem măcel cu ei, să fugim, eu și Lila, să mergem să trăim departe, coborând împreună cu veselă risipire toate treptele abjecției, singure, în orașe necunoscute. Mi s-a părut sfârșitul potrivit pentru ziua aceea. Dacă nimic nu ne putea salva, nici banii, nici un trup de bărbat și nici măcar studiul, era mai bine să distrugem totul imediat. În pieptul meu am simțit cum se intensifică furia ei, o forță care era și nu era a mea în același timp, care m-a umplut de plăcerea de a mă pierde. Mi-am dorit ca forța aceea să se reverse în toate direcțiile. Dar mi-am dat seama că mă și speria. Am înțeles abia pe urmă că știu să fiu în mod calm nefericită numai pentru că sunt incapabilă de reacții violente, mă tem de ele, prefer să rămân nemișcată și să devin ranchiunoasă. Lila nu. Când și-a părăsit locul, s-a ridicat cu o asemenea hotărâre, încât a zguduit masa, tacâmurile din farfuriile murdare, a răsturnat un pahar. În timp ce Stefano se grăbea mecanic să oprească limba de vin care curgea spre rochia doamnei Solara, ea a ieșit cu pas sprinten pe o ușă laterală, trăgând de rochie de fiecare dată când se împiedica în ea.

M-am gândit să alerg după ea, s-o strâng de mână, să-i șoptesc hai, hai să plecăm de aici. Dar nu m-am mișcat. S-a mișcat Stefano care, după o clipă de ezitare, a ajuns-o din urmă, trecând printre perechile care dansau.

Am privit în jur. Își dăduseră toți seama că ceva o contrariase pe mireasă. Dar Marcello continua să trănănească în mod complice cu Rino, ca și cum ar fi fost normal să aibă în picioare pantofii aceia. Nu încetau toasturile din ce în ce mai obscene ale negustorului de metale. Cei care simțeau că se află jos în ierarhia meselor și a invitațiilor continuau cu greu să accepte

situația. În fine, nimeni, în afară de mine, nu părea să-și dea seama de faptul că mariajul abia celebrat — și care ar fi trebuit să dureze până la moartea soților, printre mulți copii, foarte mulți nepoți, bucurii și suferințe, nuntă de argint, nuntă de aur — pentru Lila se afla deja la sfârșit, indiferent de încercările soțului ei de a-i obține iertarea.

3 .

Faptele, pe moment, m-au dezamăgit. M-am așezat lângă Alfonso și Marisa, fără să fiu atentă la trăncănelile lor. Am așteptat semnale de revoltă, dar nu s-a întâmplat nimic. Să pătrund în mintea Lilei era, ca de obicei, dificil: n-am auzit-o urlând, n-am auzit-o amenințând. Stefano a reapărut după jumătate de oră, foarte cordial. Își schimbase costumul, îi dispăruse pata albicioasă de pe frunte și din jurul ochilor. S-a învărtit printre rude și prieteni așteptând să-i vină și soția, iar când ea s-a întors în sală, nemaifiind îmbrăcată în rochie de mireasă, ci într-un costum de călătorie, un taior albastru-pastel, cu nasturi foarte deschiși la culoare și o pălărioară albastră, s-a dus imediat lângă ea. Lila a împărțit dulciuri copiilor, luându-le cu o lingură de argint dintr-un bol de cristal, apoi a trecut printre mese dând bombonierele mai întâi rudelor ei, apoi rudelor lui Stefano. A ignorat întreaga familie Solara și chiar și pe fratele ei, Rino, care a întrebat-o cu un zâmbet neliniștit: „Nu mai ții la mine?“ Ea n-a răspuns, ci i-a dat bomboniera Pinucciei. Avea privirea absentă și pomeții mai proeminenți ca de obicei. Când a venit rândul meu, mi-a întins distrată, fără nici măcar un zâmbet complice, coșul de ceramică plin cu dulciuri și înfășurat în tul alb.

Între timp, familia Solara se enervase din cauza impoliteții Lilei, dar Stefano a remediat situația îmbrățișându-i unul câte unul cu o expresie împăciuitoare și murmurând:

— E obosită, trebuie să aveți răbdare.

L-a sărutat și pe Rino pe obraji, iar cumnatul a făcut o grimasă nemulțumită și l-am auzit spunând:

— Nu e oboseală, Ste', aia s-a născut sucită și-mi pare rău pentru tine.

Stefano a răspuns serios:

— Lucrurile sucite se îndreaptă.

Apoi l-am văzut alergând după soția lui care era deja la ușă, în timp ce orchestra răspânda sunete ametețe și mulți se înghesuiau pentru ultimele saluturi.

Nicio întrerupere, deci nu urma să fugim împreună pe străzile lumii. Mi i-am imaginat pe miri, frumoși, eleganți, urcând în decapotabilă. În scurt timp ar fi ajuns pe coasta amalfitană, într-un hotel de lux, și orice jignire teribilă s-ar fi transformat într-o bosumflare ușor de înlăturat. Nicio răzgândire. Lila se desprinsese de mine definitiv și, mi s-a părut, pe neașteptate. Distanța dintre noi era într-adevăr mai mare decât mi-aș fi imaginat. Nu *doar* se căsătorise, nu s-ar fi limitat să doarmă cu un bărbat în fiecare seară pentru a se supune riturilor conjugale. Exista ceva ce nu înțelesesem, dar care, în acel moment, mi s-a părut evident. Lila, cedând în fața certitudinii că cine știe ce acord de afaceri fusese pecetluit între soțul ei și Marcello, cu efortul ei de fetiță, recunoscuse că ține la el mai mult decât la orice altă persoană sau alt lucru din lume. Dacă *deja* se dăduse bătăută, dacă *deja* înghițise afrontul acela, relația cu Stefano trebuia să fie într-adevăr puternică. Îl iubea, îl iubea ca fetele din romanele ilustrate. I-ar fi sacrificat lui toate calitățile sale pentru tot restul vieții și el nici măcar nu și-ar fi dat seama de sacrificiu. Ar fi fost înconjurat de bogăția de sentimente, de inteligență, de fantezie care o caracteriza fără să știe ce să facă cu ea, ar fi distrus-o. Eu, m-am gândit, nu sunt în stare să iubesc pe nimeni așa, nici măcar pe Nino. Știu doar să-mi petrec timpul citind din cărți. Și m-am văzut pentru o

fracțiune de secundă semănând leit cu un blid deformat în care sora mea, Elisa, dăduse de mâncare unui pisoi până când el nu mai apăruse, iar blidul rămăsese gol și prăfuit pe palier. Acela a fost momentul în care, cu un sentiment acut de anxietate, m-am convins că mersesem prea departe. Trebuie să mă întorc, mi-am spus, trebuie să fac precum Carmela, Ada, Gigliola, Lila însăși. Să accept cartierul, să alung mândria, să pedepsesc trufia, să nu mai umilesc pe cine mă iubește. Când Alfonso și Marisa au șters-o ca să ajungă la timp la întâlnirea cu Nino, am făcut un ocol mare ca s-o evit pe mama și m-am dus lângă logodnicul meu pe terasă.

Eram îmbrăcată prea subțire, soarele apusese și începea să fie frig. Cum m-a văzut, Antonio și-a aprins o țigară și s-a prefăcut că se uită la mare.

— Să mergem, am spus.

— Du-te cu fiul lui Sarratore.

— Vreau să plec cu tine.

— Ești o mincinoasă.

— De ce?

— Pentru că dacă ăla te voia, tu mă lăsași aici fără măcar să-mi spui pa.

Era adevărat, dar m-a enervat că o spunea atât de deschis, fără a fi atent la cuvinte. I-am șuiert:

— Dacă nu-nțelegi că stau aici cu riscul ca dintr-un moment într-altul să vină mama și să mă ia la palme din cauza ta, atunci înseamnă că te gândești doar la tine, că de mine nu-ți pasă deloc.

El a simțit în vocea mea un strop de dialect, a observat fraza lungă, conjunctivele și și-a pierdut calmul. A aruncat țigara, m-a prins de încheietură cu o forță tot mai puțin controlată și a urlat la mine — un urlet ferecat în gât — că el era acolo pentru mine, numai pentru mine, și că eu îi zisesem că trebuia să stea lângă mine mereu, în biserică și la petrecere, eu,

ELENA
FERRANTE

Cei care pleacă și
cei ce rămân

Maturitatea

roman

Traducere din limba italiană de
Cerasela Barbone

TREI

INDICELE PERSONAJELOR ȘI PREZENTĂRI SUMARE ALE ÎNTÂMPLĂRILOR DIN VOLUMELE PRECEDENTE

Familia Cerullo (familia cârpaciului):

Fernando Cerullo, cizmar, tatăl Lilei. După clasele primare, nu și-a mai dat fiica la școală.

Nunzia Cerullo, mama Lilei. Alături de fiica ei, nu are suficientă autoritate s-o susțină împotriva tatălui.

Raffaella Cerullo, zisă Lina sau Lila. S-a născut în august 1944. Are șaizeci și șase de ani când dispare din Napoli și i se pierde urma. Elevă strălucită, scrie la zece ani o poveste intitulată *La fata blu*¹. Abandonează școala după absolvirea claselor primare și învață meseria de cârpaci. Se căsătorește foarte tânără cu Stefano Carracci și administrează cu succes mai întâi mezelăria din noul cartier, apoi magazinul de pantofi din Piața Martirilor. În timpul unei vacanțe petrecute la Ischia se îndrăgostește de Nino Sarratore, pentru care își părăsește soțul. După eșecul total al conviețuirii cu Nino și nașterea fiului ei, Gennaro, Lila îl părăsește definitiv pe Stefano când află că acesta așteaptă un copil de la Ada Cappuccio. Se mută cu Enzo Scanno la San Giovanni a Teduccio și începe să muncească în fabrica de *mortadelle* a lui Bruno Soccavo.

Rino Cerullo, fratele mai mare al Lilei, cârpaci și el. Împreună cu tatăl lui, Fernando, și datorită Lilei și banilor lui Stefano Carracci, pune pe picioare fabrica de încălțăminte Cerullo. Se căsătorește cu sora lui Stefano, Pinuccia Carracci, de la care are un fiu, Ferdinando, zis Dino. Îi poartă numele primul fiu al Lilei.

Alți copii.

1. *Zâna albastră* (it.) (n.tr.).

Familia Greco (familia portarului):

Elena Greco, zisă Lenuccia sau Lenù. Născută în august 1944, e autoarea poveștii pe care o citim. Elena începe s-o scrie în momentul în care află că prietena ei din copilărie, Lina Cerullo, căreia numai ea îi spune Lila, a dispărut. După clasele primare, Elena își continuă studiile cu succes; la liceu, curajul ei și faptul că beneficiază de protecția profesoarei Galiani îi permit să scape cu capul sus dintr-o confruntare cu profesorul de religie în privința rolului Sfântului Duh. La invitația lui Nino Sarratore, de care e îndrăgostită în secret încă din fragedă copilărie, și cu ajutorul prețios al Lilei, va scrie despre această polemică într-un articol, care, însă, până la urmă, nu va fi publicat de revista cu care colaborează Nino. Studiile strălucite ale Elenei sunt încununuate atât de licența obținută la Școala Normală din Pisa, unde îl cunoaște pe Pietro Airota cu care, de altfel, se logodește, cât și de publicarea unui roman în care expune viața din cartier și experiențele adolescente trăite la Ischia.

Peppe, Gianni și Elisa, frații mai mici ai Elenei.

Tatăl, portar la primărie.

Mama, casnică. Mersul ei șchiopătat o obsedează pe Elena.

Familia Carracci (familia lui don Achille):

Don Achille Carracci, căpcăunul din povești, activ pe bursa neagră, cămătar. A fost ucis.

Maria Carracci, soția lui don Achille, mama lui Stefano, a Pinucciei și a lui Alfonso. Lucrează la mezelăria familiei.

Stefano Carracci, fiul defunctului don Achille, soțul Lilei. Administrează averea strânsă de tatăl lui și, în timp, devine un negustor de succes, grație celor două mezelării foarte prospere și magazinului de pantofi din Piața Martirilor, deschis alături de frații Solara. Nemulțumit de căsnicia tumultuoasă cu Lila, începe o relație cu Ada Cappuccio, împreună cu care va locui

după ce aceasta din urmă rămâne însărcinată și Lila se mută la San Giovanni a Teduccio.

Pinuccia, fica lui don Achille. Lucrează mai întâi în meze-lăria familiei și pe urmă în magazinul de pantofi. Se căsătorește cu fratele Lilei, Rino, și are cu el un fiu, Ferdinando, zis Dino.

Alfonso, fiul lui don Achille. E coleg de bancă cu Elena. E logodit cu Marisa Sarratore și devine responsabil de magazinul de pantofi din Piața Martirilor.

Familia Peluso (familia tâmplarului):

Alfredo Peluso, tâmplar. Comunist. Acuzat că l-a omorât pe don Achille, a fost condamnat și trimis la închisoare, unde a murit.

Giuseppina Peluso, soția lui Alfredo. Muncitoare în fabrica de tutun, e devotată copiilor și soțului deținut. La moartea acestuia, se sinucide.

Pasquale Peluso, fiul cel mare al lui Alfredo și al Giuseppinei, zidar, militant comunist. A fost primul care și-a dat seama de frumusețea Lilei și care i-a declarat iubirea. Îi detestă pe frații Solara. A fost logodit cu Ada Cappuccio.

Carmela Peluso, vrea să i se spună și Carmen. Sora lui Pasquale, e vânzătoare la mercerie, dar este repede angajată de Lila la mezelăria nouă a lui Stefano. A fost mult timp logodită cu Enzo Scanno, dar acesta o părăsește fără explicații după ce termină serviciul militar. Se logodește ulterior cu benzinarul de la șosea.

Alți copii.

Familia Cappuccio (familia văduvei nebune):

Melina, o rudă a Nunziei Cerullo, văduvă. Spală scările blocurilor din vechiul cartier. A fost amanta lui Donato Sarratore, tatăl lui Nino. Familia Sarratore a părăsit cartierul din cauza acelei relații, iar Melina aproape că și-a pierdut mințile.

Soțul Melinei, descărca lăzi în piața de fructe și legume și a murit în împrejurări neclare.

Ada Cappuccio, fiica Melinei. Când era mică o ajuta pe mama ei să spele scările. Grație Lilei, este angajată vânzătoare în mezelăria din vechiul cartier. Logodită de mult timp cu Pasquale Peluso, devine amanta lui Stefano Carracci: după ce rămâne însărcinată, va locui împreună cu el. Din relația lor se naște o fetiță, Maria.

Antonio Cappuccio, fratele ei, mecanic. A fost logodit cu Elena și e foarte gelos pe Nino Sarratore. Eventualitatea de a pleca militar îl îngrijorează la culme, dar când Elena vorbește cu frații Solara pentru a-l scuti de plecarea în armată, este profund umilit, într-atât încât pune punct relației lor. În timpul serviciului militar este afectat de o gravă cădere nervoasă și este liberat anticipat; odată întors în cartier, îmboldit de sărăcie, intră în serviciul lui Michele Solara, care, la un moment dat, îl trimite în Germania pentru o lungă și misterioasă misiune.

Alți copii.

Familia Sarratore (familia feroviarului-poet):

Donato Sarratore, feroviar, poet, jurnalist. Mare crai, a fost amantul Melinei Cappuccio. Când Elena merge în vacanță la Ischia și e oaspete în aceeași casă în care locuiește temporar familia Sarratore, e obligată să părăsească în grabă insula ca să scape de avansurile sexuale ale lui Donato. În vara următoare, însă, Elena îi cedează pe plajă, îmboldită de suferința pricinuită de relația dintre Nino și Lila. Ca să se elibereze de această experiență degradantă, Elena scrie o carte care îi va fi apoi publicată.

Lidia Sarratore, soția lui Donato.

Nino Sarratore, cel mai mare dintre cei cinci fii ai lui Donato și ai Lidiei. Își detestă tatăl. E un student foarte

strălucit și are o lungă relație secretă cu Lila, al cărei dezno-
dământ este o foarte scurtă conviețuire după ce ea rămâne
însărcinată.

Marisa Sarratore, sora lui Nino. E logodită cu Alfonso Carracci.

Pino, Clelia și Ciro Sarratore, fiii mai mici ai lui Donato și ai Lidiei.

Familia Scanno (familia vânzătorului de fructe):

Nicola Scanno, vânzător de fructe, mort de pneumonie.

Assunta Scanno, soția lui Nicola, moartă de cancer.

Enzo Scanno, fiul lui Nicola și al Assuntei, și el vânzător de fructe. Lila îl simpatizează încă din copilărie. Enzo a fost mult timp logodit cu Carmen Peluso, pe care însă o părăsește fără explicații la întoarcerea din armată, unde începe din nou să studieze și obține diploma de expert industrial ca elev particular. Când Lila se hotărăște să-l părăsească definitiv pe Stefano, îi ia în grija lui pe ea și pe fiul ei, Gennaro, și îi duce să locuiască la San Giovanni a Teduccio.

Alți copii.

Familia Solara (familia proprietarului de cafeenea cu același nume):

Silvio Solara, patronul cafenelei, monarhisto-fascist, camorist implicat în negoțul ilegal din cartier. A fost împotriva înființării fabricii de încălțăminte Cerullo.

Manuela Solara, soția lui Silvio, cămătăreasă: în cartier, registrul ei roșu e foarte temut.

Marcello și Michele Solara, fiii lui Silvio și ai Manuelei. Fanfaroni și aroganți, sunt totuși iubiți de fetele din cartier, cu excepția, evident, a Lilei. Marcello se îndrăgostește de Lila, dar ea îl respinge. Michele, puțin mai tânăr decât Marcello, e mai rece, mai inteligent, mai violent. E logodit cu Gigliola, fata

cofetarului, dar, de-a lungul anilor, dezvoltă o obsesie bolnăvicioasă pentru Lila.

Familia Spagnuolo (familia cofetarului):

Domnul Spagnuolo, cofetarul cafenelei Solara.

Rosa Spagnuolo, soția cofetarului.

Gigliola Spagnuolo, fata cofetarului, logodnica lui Michele Solara.

Alți copii.

Familia Airola:

Airola, profesor de literatură greacă.

Adele, soția lui. Colaborează cu editura milaneză care publică romanul Elenei.

Mariarosa Airola, fiica cea mare, profesoară de istoria artei la Milano.

Pietro Airola, coleg de facultate cu Elena și logodnicul ei, destinat unei strălucite cariere universitare.

Profesorii:

Ferraro, învățător și bibliotecar. Învățătorul le-a premiat, când erau mici, atât pe Lila, cât și pe Elena pentru sârguința lor de cititoare.

Oliviero, învățătoare. A fost prima care și-a dat seama de potențialul Lilei și al Elenei. Lila a scris la zece ani o povestioară intitulată *La fata blu*. Povestea i-a plăcut mult Elenei, care i-a dat-o lui Oliviero s-o citească. Dar învățătoarea, enervată pentru că părinții Lilei au decis să nu-și mai lase fiica să-și continue studiile, nu s-a pronunțat niciodată în legătură cu povestea aceea. Dimpotrivă, a încetat să se ocupe de Lila și s-a concentrat numai pe reușita Elenei. Moare după o lungă boală, după ce Elena își dă licența.

Gerace, profesor de gimnaziu.

Galiani, profesoară de liceu. E o îndrumătoare foarte cultă, comunistă. Inteligența Elenei o farmecă imediat. Îi împrumută cărți, o protejează în confruntarea cu profesorul de religie, o invită acasă la o petrecere dată de fiii ei. Relațiile lor se răcesc când Nino o părăsește pe Nadia, covârșit de pasiunea pentru Lila.

Alte personaje:

Gino, fiul farmacistului. A fost primul logodnic al Elenei.

Nella Incardo, verișoara învățătoarei Oliviero. Locuiește într-o casă la Barano, Ischia, unde vara închiriază familiei Sarratore câteva camere. A găzduit-o pe Elena într-o vacanță petrecută la mare.

Armando, student la Medicină, fiul profesoarei Galiani.

Nadia, studentă, fiica profesoarei Galiani și logodnica lui Nino, care o părăsește printr-o scrisoare trimisă de la Ischia atunci când se îndrăgostește de Lila.

Bruno Soccavo, prietenul lui Nino Sarratore și fiul unui industriaș bogat din San Giovanni a Teduccio. O angajează pe Lila în fabrica de *mortadelle* a familiei.

Franco Mari, student și logodnic al Elenei în primii ani de facultate.

Maturitatea

Ultima oară am văzut-o pe Lila acum cinci ani, în iarna lui 2005. Ne plimbam, dis-de-diminează, în lungul șoselei și, cum se întâmpla deja de ani buni, nu reușeam să ne simțim în largul nostru. Vorbeam doar eu, îmi amintesc: ea fredona, saluta lumea care nici măcar nu-i răspundea. În rarele ocazii în care mă întrepruipa rostea numai fraze exclamative, fără nicio legătură clară cu ce spuneam eu. Se întâmplaseră, în toți anii aceia, prea multe chestii urâte, unele oribile, și, ca să regăsim calea familiarității, ar fi trebuit să ne destăinuim gânduri secrete. Dar eu nu aveam puterea de a găsi cuvintele, iar ea, care poate că avea putere, nu avea chef, nu vedea rostul.

Oricum, țineam foarte mult la ea și, când veneam la Napoli, încercam mereu să mă văd cu ea, chiar dacă, trebuie să spun, mi-era puțin teamă. Se schimbase mult. Bătrânețea, de-acum, ne biruise pe amândouă, dar în vreme ce eu mă luptam cu tendința de a mă îngrașa, ea era, în mod constant, numai piele și os. Părul scurt, pe care și-l tundea singură, era foarte alb, nu pentru că așa voia ea, ci din pură neglijență. Chipul, foarte obosit, amintea tot mai mult de cel al tatălui ei. Râdea nervos, aproape ca un șuierat, și vorbea cu un ton prea ridicat. Gesticula încontinuu, atât de violent și de precis, încât ziceai că vrea să despice în două blocurile, strada, trecătorii, pe mine.

Ne aflam în dreptul școlii când un bărbat tânăr pe care nu-l cunoșteam ne-a depășit gâfâind și i-a spus urlând că într-un răzor de lângă biserică fusese găsit cadavrul unei femei. Ne-am grăbit spre părculeț. Lila m-a târât după ea în grupul de curioși făcându-și loc într-un mod nepolitic. Femeia zăcea pe o parte, era extraordinar de grasă și purta un impermeabil demodat de culoare verde închis. Lila a recunoscut-o imediat, eu nu însă: era prietena noastră din copilărie, Gigliola Spagnuolo, fosta soție a lui Michele Solara.

N-o mai văzusem de câțiva zeci de ani. Chipul odinioară frumos era distrus, gleznele îi deveniseră enorme. Părul, altădată șaten, era acum roșcat-aprins, lung, așa cum îl purta când era mică, dar rar și întins pe pământul de flori proaspăt arat. Doar un picior era încălțat cu un pantof scâlciat, cu toc jos; în celălalt avea o șosetă gri de lână, cu o gaură prin care îi ieșea degetul mare, iar pantoful se găsea un metru mai încolo, ca și cum ar fi zvârlit cu el într-un moment de suferință sau de mare spaimă. Am izbucnit în plâns, iar Lila m-a privit în silă.

Ne-am așezat pe o bancă în apropiere, am așteptat în tăcere ca Gigliola să fie luată de acolo. Deocamdată nu se știa ce i se întâmplase, cum murise. Ne-am retras acasă la Lila, în apartamentul vechi și mic al părinților ei, în care locuia acum cu fiul ei, Rino. Am vorbit despre prietena noastră, ea a blamat-o, viața pe care o dusesse, pretențiile, ascunzișurile. Dar acum eu eram cea care nu reușeam să ascult, mă gândeam la chipul acela din profil căzut pe pământul de flori, la părul lung și rar, la petele albicioase de pe cap. Câte persoane care crescuseră împreună cu noi nu mai erau în viață, dispărute de pe fața pământului fie din cauza bolii, fie pentru că-și măcinaseră nervii, fie pentru că sângele lor fusese vărsat. O vreme am rămas în bucătărie apatice, fără ca niciuna din noi două să strângă masa, apoi am ieșit din nou.

În acea frumoasă zi de iarnă, soarele făcea ca lucrurile să aibă o înfățișare liniștită. Cartierul vechi, spre deosebire de noi, rămăsese la fel. Rezistau casele joase și gri, curtea în care ne jucam, șoseaua, gurile negre ale tunelului și violența. Dar se schimbaseră peisajul din jur. Întinderea verzuie a lacurilor nu mai exista, vechea fabrică de conserve se degradase. În locul lor apăruseră scânteierile zgârie-norilor de sticlă, odinioară semnele unui viitor strălucitor în care nimeni nu crezuse niciodată. De-a lungul anilor, consemnasem toate schimbările, uneori curioasă, adeseori neatent. Când eram mică îmi imaginam că, dincolo de

cartier, Napoli oferea numai minunății. Blocul zgârie-nori al gării centrale, de exemplu, mă impresionase mult, cu decenii în urmă, prin ridicarea lui, etaj după etaj — un schelet de clădire care atunci ni se părea foarte înalt —, într-o parte a gării originale. Ce mă mai miram când treceam prin Piața Garibaldi: uite cât e de înalt, le spuneam Lilei, lui Carmen, lui Pasquale, Adei, lui Antonio, tuturor colegilor de atunci cu care mergeam spre mare, pe lângă cartierele bogate. Acolo sus, mă gândeam, locuiesc îngerii și în mod sigur se bucură de tot orașul. Cât mi-ar fi plăcut să mă cațăr, să urc până-n vârf. Era blocul zgârie-nori *al nostru*, chiar dacă se afla în afara cartierului, un lucru pe care-l vedeam crescând zi după zi. Dar lucrările se opriseră. Când mă întorceam acasă de la Pisa, blocul zgârie-nori al gării, mai mult decât simbolul unei comunități care se reînnoia, mi se părea un loc în care se cuibărea ineficiența.

În perioada aceea mi-am dat seama că nu era mare diferență între cartier și Napoli, răul aluneca dintr-o parte în alta neîntrerupt. De fiecare dată când reveneam, găseam un oraș făcut parcă tot mai mult din cocă, care nu rezista la schimbările de anotimp, la căldură, la frig și, mai ales, la furtuni. Iată, gara din Piața Garibaldi se inundase, iată, galeria din fața muzeului se dărâmasese, iată, avusese loc o alunecare de teren, curentul rămânea picat. Aveam în memorie străzi întunecate pline de pericole, trafic tot mai haotic, pavaj găurit, băltoace imense. Canalele supraîncărcate dădeau pe dinafară. Apa, mizeria, gunoaiele și bacteriile se revărsau ca lava în mare de pe colinele pline de construcții foarte noi și fragile sau erodau lumea de dedesubt. Oamenii mureau din cauza neglijenței, a corupției, a asupririi și totuși, la toate alegerile, îi aprobau cu entuziasm pe politicienii care le făceau viața insuportabilă. Cum coboram din tren, mă mișcam prudent prin locurile în care crescusem, având grijă să vorbesc mereu în dialect. Parcă voiam să spun *sunt de-a voastră, nu-mi faceți rău*.

Când am absolvit facultatea, când am scris dintr-un foc o poveste, care, în mod cu totul neașteptat, în doar câteva luni, s-a transformat într-o carte, mi s-a părut că lumea din care proveeam eu, cu tot ce conținea, se înrăutățise și mai mult. În timp ce la Pisa, la Milano mă simțeam bine, uneori chiar fericită, în orașul meu mă temeam, de fiecare dată când reveneam, că ceva neprevăzut o să mă împiedice să scap de acolo, că lucrurile pe care le dobândisem îmi vor fi luate. N-aș mai fi putut să mă duc la Pietro, cu care trebuia să mă căsătoresc în curând; aș fi fost împiedicată să intru în spațiul elegant al editurii; nu m-aș mai fi putut bucura de favorurile lui Adele, viitoarea mea soacră, o mamă cum a mea nu fusese niciodată. Deja în trecut orașul mi se păruse aglomerat, era tot o înghesuială, de la Piața Garibaldi până în Forcella, Duchesca, Lavinaio, pe Rettifilo. La sfârșitul anilor șizeci aveam impresia că mulțimea de oameni crescuse și că intoleranța și agresivitatea se revărsau în toate direcțiile în mod necontrolat. Într-o dimineață mă dusesem până pe strada Mezzocannone, acolo unde, cu câțiva ani în urmă lucrasem ca vânzătoare într-o librărie. Mă dusesem din curiozitate, ca să revăd locul în care trudisem, mai ales să arunc o privire asupra universității, în care nu intrasem niciodată. Voiam s-o compar cu cea din Pisa, cu Școala Normală, speram chiar să dau de fiii profesoarei Galiani — Armando și Nadia — și să mă laud cu ce realizasem. Dar strada, spațiile universitare îmi dăduseră o stare de neliniște. Erau înțesate de studenți napolitani, atât din provincie, cât și din tot Sudul, tineri bine îmbrăcați, gălăgioși, siguri de sine și neciopliți, dar și dintre cei umili. Se călcau în picioare la intrări, în săli, în fața secretariatelor unde erau cozi interminabile la care adesea se iscau certuri. Trei sau patru se luaseră la bătaie din senin la câțiva pași de mine, de parcă le-ar fi fost de-ajuns să se vadă ca să ajungă la o explozie de jigniri și lovituri, o masă furioasă de bărbați care-și urla dorința nestăvilită de sânge într-un dialect pe care eu însămi făceam eforturi să-l

înțeleg. Plecasem de acolo în grabă, de parcă ceva amenințător m-ar fi atins în trecut într-un loc pe care mi-l imaginam sigur, locuit doar de cauze bune.

În fiecare an mi se părea din ce în ce mai rău. În acel sezon ploios, orașul plesnise încă o dată, o întreagă clădire se înclinase pe o parte ca o persoană ce se sprijină de brațul ros de carii al unui vechi fotoliu și brațul cedează. Morți, răniți. Și țipete, ciomăgeli, explozive. Părea că orașul clocea în viscere o furie care nu putea ieși la suprafață și de aceea îl eroda sau erupea în pustule pline de venin împotriva tuturor: copii, adulți, bătrâni, oameni din alte orașe, americani de la NATO, turiști de toate naționalitățile, chiar napolitani. Cum putea cineva să reziste în acel loc haotic și periculos, la periferie, în centru, pe coline, la poalele muntelui Vezuviu? Ce impresie urâtă îmi făcuse San Giovanni a Teduccio, călătoria până acolo. Ce impresie urâtă îmi făcuseră fabrica în care muncea Lila și Lila însăși, Lila cu fiul mic, Lila care, într-o clădire mizerabilă, locuia cu Enzo, chiar dacă nu dormea împreună cu el. Spusese că el voia să studieze funcționarea calculatoarelor electronice și că ea încerca să-l ajute. Îmi rămăsese întipărită vocea ei care încerca să șteargă San Giovanni, salamurile, mirosul fabricii, starea ei, vorbind cu prefăcută competență despre sigle de genul: Centrul de Informatică al Universității din Milano, Centrul Sovietic de Aplicație a Calculatoarelor în Științele Sociale. Voia să mă facă să cred că urma să apară în curând un astfel de centru și la Napoli. Mă gândisem: la Milano poate că da, cu siguranță în Uniunea Sovietică, dar aici nu, aici sunt nesăbuițele minții tale incontrolabile în care îl târăști și pe bietul, devotatul Enzo. Să pleci. S-o ștergi definitiv, departe de viața pe care o cunoști încă de la naștere. Să te instalezi în teritorii bine organizate unde, într-adevăr, totul era posibil. Eu mă cărasem, de fapt. Dar numai ca să descopăr, în deceniile următoare, că mă înșelasem, că era vorba de un lanț cu inele tot mai mari: cartierul amintea de oraș, orașul de Italia, Italia de

Europa, Europa de întreaga planetă. Și astăzi mai cred așa: nu cartierul e cel bolnav, nici Napoli, ci globul terestru, universul nostru sau toate universurile. Și abilitatea constă în a te ascunde și în a-ți tăinui starea reală a lucrurilor.

Am vorbit cu Lila în după-amiaza aceea, în iarna lui 2005, emfatic și voind parcă să-mi recunosc păcatele. Voiam să-i mărturisesc că înțelesese totul de mică, fără să plece niciodată din Napoli. Dar mi s-a făcut rușine aproape imediat, am simțit în cuvintele mele pesimismul țăfnos al cuiva care îmbătrânește, tonul pe care, știam asta, ea îl detesta. Într-adevăr, a zâmbit arătându-și dinții îngălbeniți într-o grimasă nervoasă și a spus:

— Faci pe deșteapta, dai sfaturi? Ce ai de gând? Vrei să scrii despre noi? Vrei să scrii despre mine?

— Nu.

— Zi adevărul.

— Ar fi prea complicat.

— Te-ai gândit la asta, însă, încă te gândești.

— Da, puțin.

— Trebuie să mă lași în pace, Lenù. Trebuie să ne lași pe toți în pace. Noi trebuie să dispărem, nu merităm nimic, nici Gigliola, nici eu, nimeni.

— Asta nu-i adevărat.

M-a scrutat cu o privire urâtă de nemulțumire. Pupilele abia i se vedeau, buzele îi erau întredeschise.

— Bine, a spus, scrie, dacă chiar vrei, scrie despre Gigliola, spune ce ai chef. Dar despre mine nu, să nu îndrăznești, promite-mi.

— N-o să scriu despre nimeni, nici despre tine.

— Vezi că sunt cu ochii pe tine.

— Da?

— Vin să-ți cotrobăi în computer, îți citesc documentele, ți le șterg.

— Ei, hai.

ELENA
FERRANTE

Povestea fetei
pierdute

Maturitatea
Bătrânețea

roman

Traducere din limba italiană de
Cerasela Barbone

3
TREI

INDICELE PERSONAJELOR

Familia Cerullo (familia cârpaciului):

Fernando Cerullo, cizmar, tatăl Lilei.

Nunzia Cerullo, mama Lilei.

Raffaella Cerullo, zisă *Lina* sau *Lila*. S-a născut în august 1944. Are șaiszeci și șase de ani când dispare fără urmă din Napoli. Se căsătorește foarte tânără cu Stefano Carracci, dar în timpul unei vacanțe la Ischia se îndrăgostește de Nino Sarratore, pentru care își părăsește soțul. După conviețuirea nereușită cu Nino și nașterea fiului lor Gennaro, zis Rino, Lila îl părăsește definitiv pe Stefano când află că acesta așteaptă un fiu de la Ada Cappuccio. Se mută cu Enzo Scanno la San Giovanni a Teduccio, până când, după câțiva ani, se întoarce să locuiască în cartier, împreună cu Enzo și cu Gennaro.

Rino Cerullo, fratele mai mare al Lilei. E căsătorit cu Pinuccia Carracci, sora lui Stefano, de la care are doi copii. Primul fiu al Lilei poartă numele lui, adică Rino.

Alți copii.

Familia Greco (familia portarului):

Elena Greco, zisă *Lenuccia* sau *Lenù*. Născută în august 1944, e naratoarea lungii povești pe care o citim. După clasele primare, Elena continuă să studieze cu tot mai mare succes până la obținerea diplomei la Școala Normală din Pisa, unde îl cunoaște pe Pietro Airola cu care, după câțiva ani, se căsătorește și se mută la Florența. Au două fete împreună, Adele, zisă Dede, și Elsa, dar Elena, pe care căsnicia o decepționează, ajunge până la urmă să-și părăsească fetele și pe Pietro când începe o relație cu Nino Sarratore, iubirea ei din copilărie.

Peppe, *Gianni* și *Elisa*, frații mai mici ai Elenei. Elisa, în ciuda dezaprobării Elenei, se mută împreună cu Marcello Solara.

Tatăl, portar la primărie.

Mama, casnică.

Familia Carracci (familia lui don Achille):

Don Achille Carracci, activ pe bursa neagră și cămătar. A fost ucis.

Maria Carracci, soția lui don Achille, mama lui Stefano, a Pinucciei și a lui Alfonso. Fiica pe care Stefano o are cu Ada Cappuccio îi poartă numele.

Stefano Carracci, fiul defunctului don Achille, negustor și primul soț al Lilei. Nemulțumit de furtunoasa căsnicie cu Lila, începe o relație cu Ada Cappuccio, cu care se mută mai apoi. Este tatăl lui Gennaro, fiul Lilei, și al Mariei, născută din relația cu Ada.

Pinuccia, fiica lui don Achille. Se căsătorește cu fratele Lilei, Rino, și are doi copii cu el.

Alfonso, fiul lui don Achille. Se căsătorește resemnat cu Marisa Sarratore după o lungă logodnă.

Familia Peluso (familia tâmplarului):

Alfredo Peluso, tâmplar și comunist, a murit în închisoare.

Giuseppina Peluso, soția devotată a lui Alfredo, se sinucide la moartea acestuia.

Pasquale Peluso, fiul cel mare al lui Alfredo și al Giuseppinei, zidar, militant comunist.

Carmela Peluso, zisă *Carmen*. Sora lui Pasquale, a fost mult timp logodită cu Enzo Scanno. Se căsătorește apoi cu benzinarul de la șosea, cu care are doi copii.

Alți copii.

Familia Cappuccio (familia văduvei nebune):

Melina, văduvă, rudă cu Nunzia Cerullo. Aproape că și-a pierdut mințile după terminarea relației cu Donato Sarratore, a cărui amantă a fost.

Soțul Melinei, mort în împrejurări necunoscute.

Ada Cappuccio, fiica Melinei. Logodită mult timp cu Pasquale Peluso, devine amanta lui Stefano Carracci și se mută împreună cu el. Din relația lor se naște o fetiță, Maria.

Antonio Cappuccio, fratele ei, mecanic. A fost logodit cu Elena.

Alți copii.

Familia Sarratore (familia feroviarului-poet):

Donato Sarratore, mare crai, a fost amantul Melinei Cappuccio. Și Elena, foarte tânără, îi cedează pe plajă la Ischia, îmboldită de suferința pricinuită de relația dintre Nino și Lila.

Lidia Sarratore, soția lui Donato.

Nino Sarratore, primul născut dintre fiii lui Donato și ai Lidiei, are o lungă relație clandestină cu Lila. Căsătorit cu Eleonora, de la care l-a avut pe Albertino, începe o relație cu Elena, de asemenea căsătorită și cu copii.

Marisa Sarratore, sora lui Nino. Căsătorită cu Alfonso Carracci. Devine amanta lui Michele Solara, cu care are doi copii.

Pino, Clelia și Ciro Sarratore, copiii mai mici ai lui Donato și ai Lidiei.

Familia Scanno (familia vânzătorului de fructe):

Nicola Scanno, vânzător de fructe, mort de pneumonie.

Assunta Scanno, soția lui Nicola, moartă de cancer.

Enzo Scanno, fiul lui Nicola și al Assuntei, a fost mult timp logodit cu Carmen Peluso. Când Lila se hotărăște să-l părăsească definitiv pe Stefano, se ocupă de ea și de fiul ei, Gennaro, ducându-i să locuiască la San Giovanni a Teduccio.

Alți copii.

Familia Solara (familia proprietarului de cafea cu același nume):

Silvio Solara, patronul cafenelei.

Manuela Solara, soția lui Silvio, cămătăreasă. De-acum bătrână, este ucisă în ușa casei.

Marcello și *Michele Solara*, fiii lui Silvio și ai Manuelei. Respins în tinerețe de Lila, *Marcello*, după mulți ani, se mută împreună cu Elisa, sora mai mică a Elenei.

Michele, căsătorit cu Gigliola, fata cofetarului, de la care are doi copii, și-o ia ca amantă pe Marisa Sarratore, de la care are alți doi copii. Este, oricum, obsedat în continuare de Lila.

Familia Spagnuolo (familia cofetarului):

Domnul Spagnuolo, cofetarul cafenelei Solara.

Rosa Spagnuolo, soția cofetarului.

Gigliola Spagnuolo, fata cofetarului, soția lui Michele Solara și mama celor doi copii ai lui.

Alți copii.

Familia Airotta:

Guido Airotta, profesor de literatură greacă.

Adele, soția lui.

Mariarosa Airotta, fiica cea mare, profesoară de istoria artei la Milano.

Pietro Airotta, un foarte tânăr profesor universitar. Soțul Elenei și tatăl lui Dede și al Elsei.

Profesorii:

Ferraro, învățător și bibliotecar.

Oliviero, învățătoare.

Gerace, profesor de gimnaziu.

Galiani, profesoară de liceu.

Alte personaje:

Gino, fiul farmacistului și primul logodnic al Elenei. Șeful fasciștilor din cartier, este omorât într-o ambuscadă în fața farmaciei.

Nella Incardo, verișoara învățătoarei Oliviero.

Armando, medic, fiul profesoarei Galiani. E căsătorit cu Isabella, cu care are un fiu pe nume Marco.

Nadia, studentă, fiica profesoarei Galiani, a fost logodită cu Nino. În timpul azeziunii la mișcarea politică se atașează de Pasquale Peluso.

Bruno Soccavo, prietenul lui Nino Sarratore și moștenitorul fabricii de mezeluri a familiei. Este ucis chiar în fabrica lui.

Franco Mari, logodnicul Elenei în primii ani de facultate, s-a dedicat activismului politic. Își pierde un ochi în urma unei ambuscade fasciste.

Silvia, studentă și activistă politic. Are un fiu, Mirko, născut dintr-o scurtă relație cu Nino Sarratore.

*Maturitatea,
Povestea fetiței
pierdute*

Din octombrie 1976 până în 1979, când m-am întors să locuiesc la Napoli, am evitat să reînnod o relație stabilă cu Lila. Dar n-a fost ușor. Ea a încercat aproape imediat să intre din nou cu forța în viața mea și eu am ignorat-o, am tolerat-o, am suportat-o. Deși se comporta ca și cum nu și-ar fi dorit decât să-mi fie aproape într-un moment dificil, nu puteam uita disprețul cu care mă tratase.

Astăzi mă gândesc că dacă la mijloc ar fi fost doar jignirea aceea care m-a rănit — ești o cretină, îmi urlase la telefon când îi spusese despre Nino, și nu se întâmplase niciodată înainte, *niciodată*, să-mi vorbească în felul acela — m-aș fi liniștit repede. În realitate, mai mult decât jignirea aceea, a contat aluzia la Dede și la Elsa. Gândește-te la răul pe care-l faci fiiceilor tale, îmi reproșase și, pe moment, nu dădusem importanță acestui fapt. Dar cuvintele acelea au căpătat în timp din ce în ce mai multă greutate, mi-au revenit adesea în minte. Lila nu manifestase niciodată nici cel mai mic interes față de Dede și de Elsa, aproape sigur nici nu-și amintea numele lor. De fiecare dată când menționasem, la telefon, vreo replică inteligentă de-a lor, mi-o retezase scurt, schimbând subiectul. Iar când le întâlneam pentru prima oară în casa lui Marcello Solara, se mulțumise să le privească cu indiferență și le aruncase câteva fraze generice, nu acordase nicio atenție modului în care erau frumos îmbrăcate, frumos pieptănate, capabile amândouă, deși încă mici, să se exprime cu eleganță. Și totuși *eu* le făcusem, *eu* le crescusem, erau parte din mine, prietena ei dintotdeauna: ar fi trebuit să facă loc — nu spun de drag, dar măcar din politețe — mândriei mele de mamă. În schimb, nu strecurase nici măcar puțină ironie bonomă, afișase indiferență și atât. Acum însă — din gelozie, cu siguranță, pentru că Nino era al meu — își amintise de fete

și dorea să sublinieze că eram cea mai rea mamă, că le provocam lor suferință numai ca să fiu eu fericită. Imediat cum mă gândeam la asta mă enervam. Lila își făcuse cumva griji pentru Gennaro când îl părăsise pe Stefano, când îl abandonase pe copil la vecină din cauza muncii la fabrică, când îl trimisese la mine aproape ca să se debaraseze de el? Ah, aveam păcatele mele, dar eram, fără îndoială, o mamă mai bună decât ea.

2 .

Astfel de gânduri au devenit ceva obișnuit în anii aceia. A fost ca și cum Lila, care în privința lui Dede și a Elsei, în fond, rostise doar acea singură frază perfidă, ar fi devenit avocatul apărării nevoilor ficelilor mele și eu m-aș fi simțit obligată să-i demonstrez că greșea de fiecare dată când le neglijam ca să mă dedic mie. Dar era doar o voce dictată de toane, nu știu ce credea cu adevărat despre comportamentul meu de mamă. Numai ea poate povesti asta, dacă într-adevăr a reușit să devină parte din această înlănțuire foarte lungă de cuvinte pentru a-mi modifica textul, pentru a introduce voit verigi lipsă, pentru a desprinde altele fără să se vadă, pentru a spune despre mine mai mult decât vreau eu, mai mult decât sunt eu în stare să spun. E binevenită această intruziune a ei, mi-o doresc de când am început să schițez povestea noastră, dar trebuie să ajung la final ca să pot verifica toate aceste pagini. Dacă aș încerca acum, sigur m-aș bloca. Scriu de prea mult timp și sunt obosită, e tot mai dificil să păstrez întins firul povestirii în haosul anilor, al evenimentelor mici și mari, al stărilor. Așa că fie tind să trec lesne peste problemele mele ca imediat s-o înșfac din nou pe Lila și toate complicațiile pe care le poartă cu ea, fie, și mai rău, mă las prinsă de întâmplările vieții mele doar pentru că le schițez cu o mai mare ușurință. Dar trebuie să mă feresc de această răscruce. Nu trebuie să merg pe

primul drum, de-a lungul căruia — pentru că natura relației noastre impune în esență ca eu să pot ajunge la ea doar trecând peste mine — aș sfârși, dacă stau deoparte, prin a găsi tot mai puține urme ale Lilei. Și, pe de altă parte, nici pe al doilea nu trebuie s-o apuc. Ei i-ar conveni ca eu, într-adevăr, să vorbesc despre experiența mea din ce în ce mai neclar. Hai — mi-ar spune — să aflăm ce întorsătură a luat viața ta, cui îi pasă de a mea, mărturisește că nici măcar ție nu-ți pasă. Și ar conchide: eu sunt o mângălitură peste altă mângălitură, complet nepotrivită pentru una dintre cărțile tale; renunță la mine, Lenù, ștersăturile nu se povestesc.

Ce să fac, așadar? Să-i dau încă o dată dreptate? Să accept că a fi adult înseamnă a înceta să te expui, înseamnă a învăța să te ascunzi până la dispariție? Să recunosc faptul că, pe măsură ce anii trec, știu tot mai puțin despre Lila?

În dimineața asta țin în frâu oboseala și mă așez din nou la birou. Acum, când sunt aproape de momentul cel mai dureros al poveștii noastre, vreau să caut pe hârtie un echilibru între mine și ea pe care în viață n-am reușit să-l găesc nici măcar între mine și mine.

3 .

Din zilele petrecute la Montpellier îmi amintesc tot, mai puțin orașul. E ca și cum n-aș fi fost niciodată acolo. Afară din hotel, afară din amfiteatrul monumental unde se ținea conferința academică cu care era ocupat Nino, văd astăzi doar o toamnă vântoasă și un cer azuriu sprijinit pe nori albi. Și totuși, acel toponim, Montpellier, mi-a rămas din multe motive în memorie ca un semn al sustragerii din fața unor responsabilități. Ieșisem deja o dată din Italia, la Paris, cu Franco, și mă simțisem electricizată de îndrăzneala mea. Dar atunci mi se părea că lumea mea era și

ar fi rămas pentru totdeauna cartierul, Napoli, în timp ce restul seamăna cu o scurtă excursie la țară într-o atmosferă excepțională în care mă puteam imagina așa cum, de fapt, n-aș fi fost niciodată. Montpellier, în schimb, care deși era mult mai puțin incitant decât Parisul, mi-a dat impresia că zăgazarile mele s-au rupt și eu m-am revărsat. Simplul fapt de a mă afla în locul acela constituia în ochii mei dovada că tot cartierul, Napoli, Pisa, Florența, Milano, Italia însăși erau doar minuscule așchii de lume și făceam bine să nu mă mai mulțumesc cu acele așchii. La Montpellier am conștientizat îngustimea vederilor pe care le aveam, a limbii în care mă exprimam și în care scrisesem. La Montpellier mi s-a părut evident cât este de limitat, la treizeci și doi de ani, să fiu soție și mamă. Și în toate acele zile pline de iubire m-am simțit pentru prima dată eliberată de lanțurile pe care le căpătăsese de-a lungul anilor, cele datorate originii mele, cele pe care le dobândisese având succes la școală, cele rezultate din alegerile de viață pe care le făcusem, întâi de toate din căsnicie. Acolo am înțeles și motivele plăcerii pe care o simțisem, în trecut, când mi-am văzut prima carte tradusă în alte limbi și, totodată, motivele neplăcerii fiindcă în afara Italiei găsisem puțini cititori. Era minunat să treci granițe, să te relaxezi în alte culturi, să descoperi condiția de provizorat a lucrurilor pe care le considerasem definitive. Dacă în trecut judecasem faptul că Lila nu ieșise niciodată din Napoli, că, dimpotrivă, se speriasse chiar și de San Giovanni a Teduccio, ca pe o alegere de-a ei discutabilă pe care însă, ca de obicei, ea știa s-o preschimbe în avantaj, acum mi s-a părut pur și simplu un semn de minte îngustă. Am reacționat așa cum reacționezi față de cine te insultă, cu aceeași formulă care te-a jignit. *Tu te-ai fi înșelat în privința mea? Nu, draga mea, eu, eu sunt cea care m-am înșelat în privința ta: vei rămâne toată viața să privești camioanele care trec pe șosea.*

Zilele au zburat. Organizatorii îi rezervaseră din timp lui Nino o cameră single la hotel și, pentru că mă hotărâsem prea

târziu să-l însoțesc, n-avusesse cum s-o schimbe într-una matrimonială. Aveam, așadar, camere separate, dar în fiecare seară eu făceam duș, mă pregăteam pentru noapte și apoi, cu inima bătându-mi ușor, mă duceam în camera lui. Dormeam împreună, strânși unul în celălalt ca și cum ne-am fi temut că o forță ostilă o să ne separe în somn. Dimineața ceream micul dejun la pat, ne bucuram de luxul acela pe care eu îl văzusem doar în filme, râdeam mult, eram fericiți. În timpul zilei îl însoțeam în sala mare a conferinței și, deși vorbitorii citeau pagini după pagini ei înșiși pe un ton plictisit, era entuziasmant să fim împreună. Stăteam alături de el, fără să-l deranjez. Nino urmărea cu multă atenție intervențiile, lua notițe și, din când în când, îmi șoptea la ureche comentarii ironice și cuvinte de dragoste. La prânz și la cină ne amestecam printre universitari veniți din jumătate de lume, cu nume străine, în limbi străine. Desigur, oratorii mai prestigioși stăteau la o masă rezervată lor, noi făceam parte din adunarea din jurul unei mese de cercetători mai tineri. Dar m-a impresionat flexibilitatea lui Nino, atât în timpul lucrărilor, cât și la restaurant. Ce diferit era de studentul de odinioară, chiar și de tânărul care îmi luase apărarea în librăria din Milano cu aproape zece ani în urmă. Dăduse uitării tonalitățile polemice, trecea cu tact peste barierele academice, stabilea relații cu o atitudine serioasă și totodată captivantă. Când în engleză (perfectă), când în franceză (bună), conversa în mod strălucit, etalându-și vechiul cult pentru cifre și eficiență. M-am simțit foarte mândră că lumea îl plăcea atât de mult. În câteva ore le-a devenit simpatic tuturor, trăgeau de el în toate părțile.

A existat un singur moment în care s-a schimbat brusc, s-a întâmplat în seara dinaintea intervenției lui la conferință. A devenit distant și nepolitic, mi s-a părut copleșit de neliniște. A început să discrediteze textul pe care-l pregătise, a repetat de mai multe ori că nu-i venea să scrie la fel de ușor ca mie, s-a enervat pentru că nu avusesse timp să lucreze așa cum trebuia. M-am

simțit vinovată — situația noastră complicată îi abătuse atenția? — și am încercat să repar atmosfera îmbrățișându-l, sărutându-l, îndemnându-l să-mi citească paginile lui. Mi le-a citit și pe mine m-a înduioșat aerul lui de școlărel speriat. Intervenția mi s-a părut nu mai puțin plictisitoare decât cele pe care le ascultasem în amfiteatru, dar l-am lăudat mult și s-a liniștit. În dimineața următoare s-a dat în spectacol cu o căldură afectată, l-au aplaudat. Seara, unul dintre universitarii prestigioși, un american, l-a invitat să stea lângă el. Eu am rămas singură, dar nu mi-a părut rău. Când era Nino, nu vorbeam cu nimeni, în vreme ce în absența lui am fost obligată să mă descurc cu franceza mea chinută și m-am împrietenit cu un cuplu din Paris. Mi-au plăcut pentru că am aflat repede că erau într-o situație nu foarte diferită de a noastră. Amândoi considerau sufocantă instituția familiei, amândoi, cu tristețe, lăsaseră în urmă soț și copii, amândoi păreau fericiți. El, Augustin, în jur de vreo cincizeci de ani, era roșu la față, avea ochi albaștri foarte vioi, mustați imense care băteau în blond. Ea, Colombe, puțin peste treizeci de ani, ca mine, avea un păr negru foarte scurt, ochi și buze conturate viguros pe un chip mic, o eleganță seducătoare. Am vorbit mai ales cu Colombe, care avea un băiat de șapte ani.

— Mai sunt câteva luni, am spus, până când fiica mea cea mare împlinește șapte ani, dar anul acesta merge deja în clasa a doua, e foarte silitoare.

— Al meu e foarte isteț și plin de imaginație.

— Cum a primit despărțirea?

— Bine.

— N-a suferit nici măcar un pic?

— Copiii nu au rigiditățile noastre, sunt flexibili.

A insistat în privința flexibilității pe care o atribuia copilăriei, mi s-a părut că asta o consolează. A adăugat: în mediul nostru e destul de răspândit ca părinții să se despartă, copiii știu că se poate întâmpla. Dar tocmai în timp ce-i spuneam că nu cunoșteam alte

femei despărțite în afară de o prietenă de-a mea, ea a schimbat brusc registrul, a început să se plângă de copil: e bun, dar lent, a zis, la școală spun că e dezordonat. M-a tulburat mult că începuse să vorbească fără pic de duioșie, aproape cu ranchiună, ca și cum fiul ei s-ar fi comportat în felul acela ca să-i facă în ciudă și asta m-a neliniștit. Partenerul ei și-a dat probabil seama, a intervenit, s-a lăudat cu cei doi băieți *ai lui*, unul de paisprezece și unul de optsprezece, a glumit în legătură cu cât de simpatici erau amândoi atât femeilor tinere, cât și celor mature. Când Nino s-a întors lângă mine, cei doi bărbați — mai ales Augustin — au început să-i discrediteze pe majoritatea vorbitorilor. Colombe s-a băgat aproape imediat în discuție cu o veselie puțin artificială. Clevetirea a creat repede o legătură, Augustin a vorbit și a băut mult toată seara, partenera lui râdea imediat ce Nino reușea să deschidă gura. Ne-au invitat să mergem la Paris cu ei, cu mașina.

Conversațiile despre copii și invitația aceea la care noi n-am răspuns nici da, nici nu m-au readus cu picioarele pe pământ. Până în acel moment, Dede și Elsa îmi reveneau în minte în permanență, chiar și Pietro, dar suspendați parcă într-un univers paralel, nemișcați în jurul mesei din bucătăria de la Florența, sau în fața televizorului, sau în paturile lor. Brusc, lumea mea și a lor au început să comunice din nou. Mi-am dat seama că zilele din Montpellier erau pe sfârșite, că, inevitabil, Nino și cu mine ne vom întoarce la casele noastre, că va trebui să înfruntăm respectivele crize conjugale, eu la Florența, el la Napoli. Și corpul fetelor s-a reunit cu al meu, am perceput, violent, acest contact. De cinci zile nu știam nimic de ei și când mi-am dat seama de asta am simțit o greață puternică, dorul a devenit insuportabil. Mi s-a făcut teamă nu de viitor în general, ce părea de-acum în mod inevitabil ocupat de Nino, ci de orele care urmau să vină, de mâine, de poimâine. N-am putut rezista și, deși era aproape miezul nopții — ce importanță are, mi-am zis, Pietro e mereu treaz —, am încercat să telefonez.

N-a fost prea ușor, dar în cele din urmă am obținut legătura. Alo, am zis. Alo, am repetat. Știam că la capătul celălalt era Pietro, i-am spus pe nume: Pietro, sunt Elena, ce fac fetele. Legătura s-a întrerupt. Am așteptat câteva minute, apoi am cerut centralistei să sune din nou. Eram hotărâtă să insist toată noaptea, dar de data asta Pietro a răspuns.

— Ce vrei?

— Spune-mi de fete.

— Dorm.

— Știi, dar ce fac?

— Ce-ți pasă?

— Sunt fiicele mele.

— Le-ai părăsit, nu mai vor să fie fiicele tale.

— Ți-au zis ție asta?

— I-au spus mamei mele.

— Ai chemat-o pe Adele?

— Da.

— Spune-le că mă întorc peste câteva zile.

— Nu, nu te mai întoarce. Nici eu, nici fetele, nici mama mea nu vrem să te mai vedem.

4 .

Am tras o porție zdravană de plâns, apoi m-am calmat și m-am dus la Nino. Voiam să-i spun de convorbirea aceea telefonică, voiam să mă consoleze. Dar în timp ce mă pregăteam să bat la ușa lui am auzit că vorbea cu cineva. Am ezitat. Era la telefon, nu înțelegeam ce spunea, nici în ce limbă vorbea, dar m-am gândit imediat că i se adresa soției lui. Deci se întâmpla asta, în fiecare seară? Când eu mă duceam în camera mea să mă pregătesc de culcare și el rămânea singur, o suna pe Eleonora? Căutau